

VÉGHESŐ TAMÁS

CUIQUE SUUM

Görögkatolikus gondolatok a trianoni diktátum 100. évfordulóján

Már második éve zajlott a nagy háború, amikor Matthias Erzberger német külügyminiszter 1916. február 16-án titokban Bukarestbe érkezett. A német kormány és a központi hatalmak képviselőiben az volt a feladata, hogy kapcsolatba lépjen Ferdinánd román királlyal, és bírja rá arra, hogy Románia ne adja fel a semlegességét. A titkos találkozóra a Németországban született Raymund Netzhammer bukaresti római katolikus érsek palotájában került sor a vasárnapi szentmise után, melynek a Hohenzollern-családból származó király és családja rendszeres résztvevője volt. A legnagyobb titokban tartott megbeszélésről Netzhammer érsek feljegyzést készített a naplója számára, ami ma már nyomtatásban is olvasható. Az érsek beszámolója szerint Erzberger külügyminiszter azon kérdésére, hogy Romániának mi oka lenne az Osztrák-Magyar Monarchia megtámadására, Ferdinánd király azt válaszolta, hogy a Monarchia több súlyos bűnt is elkövetett a románokkal szemben. Az elsők között említette a Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítását 1912-ben. A román király szerint ez a románokat nagyon elkésérintette, és végérvényesen a Monarchia ellen hangolta.

Néhány hónappal később kiderült, hogy Erzberger titkos küldetése nem érte el a célját: 1916-ban Románia az antant oldalán belépett a háborúba, s bár az első, Magyarország elleni támadásnak súlyos vereség lett a vége, a háborút végül a győztes oldalán zárták, s minden korábbi elképzelésüket felülmúló területi nyereségre tettek szert a trianoni békediktátumnak köszönhetően.

A magyar görögkatolikusok mindezt meglepőde olvashatják.

Hogyan járhatott a Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítása, görögkatolikus történelmünk egyik legszebb pillanata, ilyen súlyos következményekkel? Miért élték meg a románok támadásként azt, ami a magyar görögkatolikusok számára egy súlyosan igazságtalan helyzet megszűnését hozta el? Mert kétségtelen, hogy a magyar görögkatolikusok több évtizedes küzdelme arra irányult, hogy véget érjen az az abszurd állapot, hogy míg Magyarországon a román és a rutén görögkatolikusok olyan nyelven imádkozhattak templomaikban, amit értettek, ugyanez a magyaroknak szigorúan tilos volt.

Cuique suum tribuere – megadni mindenkinek azt, ami jár.

Ez az ősi igazság szenvedett csorbát a magyar görögkatolikusok vonatkozásában. Nem kértek többet annál, ami másoknak és ezért nekik is járt. Miért okozhatott sérelmet a románoknak, hogy a magyar görögkatolikusokat ért igazságtalanságot orvosolták?

A korabeli forrásokból ma már jól rekonstruálhatók az események, s a választ is megkapjuk a fenti kérdésekre. A magyar görögkatolikusok küzdelme azért tartott évtizedeken át, mert Magyarországon a bizánci szertartású katolikus közösségek hagyományosan a társadalom alsó rétegeihez tartoztak. Nem volt számottevő gazdasági és társadalmi erejük, ezért a politikai érdekvégyesítés terén is gyengének mutatkoztak. Ugyanakkor az a cél, amit a magyar identitású görögkatolikusok szerettek volna elérni, az országos nagypolitika szintjén igényelt döntéseket. Egy magyar görögkatolikus egyházmegye megalapításához a király döntésére volt szükség, aki az ilyen, úgynevezett főkegyúri joghoz tartozó döntéseket a magyar kormány indítványára hozta meg. Vagyis a legmagasabb szintű politikai támogatás nélkül a

magyar görögkatolikusoknak esélyük sem volt arra, hogy saját egyházmegyéhez jussanak.

Az 1898-ban létrejött Görög Szerződés Katolikus Magyarok Országos Bizottsága volt az a testület, amely Szabó Jenő egykori államtitkár vezetésével megtalálta az utat a politikai döntéshozókhoz.

Ennek a kapcsolatfelvételnél viszont nagyon súlyos ára volt: a „magyar görögkatolikus ügy” sorsának irányítása kikerült a magyar görögkatolikus vezetők kezéből, és a politika eszközévé vált. A politikának pedig megvannak a maga sajátos törvényei, és megvan a maga sajátos logikája, amelyek gyakran nagyon távol állnak az evangéliumi gondolkodástól.

A kormányzat 1911-ben vette elő a „magyar görögkatolikus ügyet”, és mint politikai eszköz egy egészen más természetű politikai kérdés, a véderőtörvény parlamenti megszavazásának kérdésével kötötte össze.

Nem szükséges ennek részleteit bemutatnunk ahhoz, hogy világos legyen, mennyire méltatlan az egyszerű magyar görögkatolikus hívek jogos lelki igényére alapuló kérdés összekapcsolása egy aktuálpolitikai problémával. Azért sem érdemes elidőznünk ennél a mozzanatnál, mert a fájó következményekkel járó döntések nem ebből, hanem egy másik sajátos politikai árukapcsolásból következtek.

Amikor az uralkodót képviselő magyar kormány és a Szentszék között megszületett a megállapodás a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításáról, megkezdődtek a tárgyalások arról is, hogy mely egyházközségek kerüljenek az új egyházkormányzati egységbe. Ezek a tárgyalások a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban zajlottak, ahol egy újabb szomorú politikai árukapcsolás történt. Ha megnézzük az új egyházmegye adatait, azt vehetjük észre, hogy a magyar görögkatolikus hívek mintegy 40 százaléka nem is került be a Hajdúdorogi Egyházmegyébe. Egészen feltűnő, hogy például azok a kárpátaljai magyar görögkatolikus közösségek, melyek 1990-ben 45 év szovjet uralom után is megőrizték magyar identitásukat, soha nem voltak a Hajdúdorogi Egyházmegye parókiái!

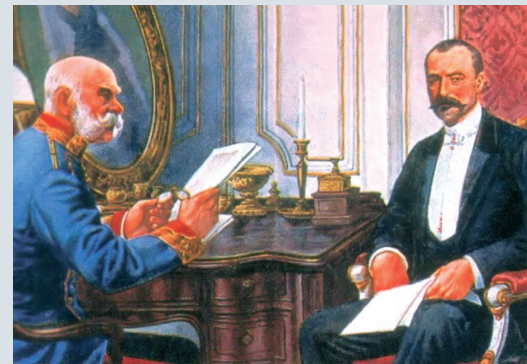
Mi volt ennek az oka? A válasz a sajátos politikai gondolkodásban rejlik. A magyar kormány nemzetpolitikai elgondolásból nem tartotta célszerűnek azt, hogy minden magyar görögkatolikus a Hajdúdorogi Egyházmegye híve legyen. Ez ugyanis azt jelentette volna, hogy az anyaegyházmegek szintiszta román és rutén nemzetiségi egyházmegyékké válnak. Ezért minden egyházmegyében hagytak ma-

gyar közösségeket, hogy az ottani püspököknek legyenek magyar híveik is.

Azért, hogy a román egyházmegyékben maradt magyar görögkatolikusok nyelvhasználati jogait a román püspökök biztosítsák, a döntéshozók a Hajdúdorogi Egyházmegyébe soroltak olyan közösségeket is (mintegy 25 ezer hívővel), melyek román identitású közösségek voltak, és ezért nem akartak az új egyházmegyébe kerülni. Vagyis olyan helyzetet kívántak teremteni, mely egyfajta együttműködésre kényszeríti a román püspököket a hajdúdorogi püspökkel. Ha a román püspökök „jól bánnak” a magyar hívekkel, akkor a hajdúdorogi püspök is „jól fog bánni” a román híveivel.

Nem nehéz észrevennünk, hogy milyen távol vagyunk már a magyar görögkatolikus hívek jogos lelki igényének orvoslásától, egy társadalmi csoport igazságtalan helyzetének megszüntetésétől!

A magyar görögkatolikus ügy és a nemzetpolitika összekapcsolásának kiöltői minden bizonnyal nagyszerű politikai lépésnek vélték ezt az árukapcsolást. Valójában viszont a lehető legnagyobb rosszat idézték elő.

furcsa identitást, de elég elolvasni és megérteni a legfőbb érvet.

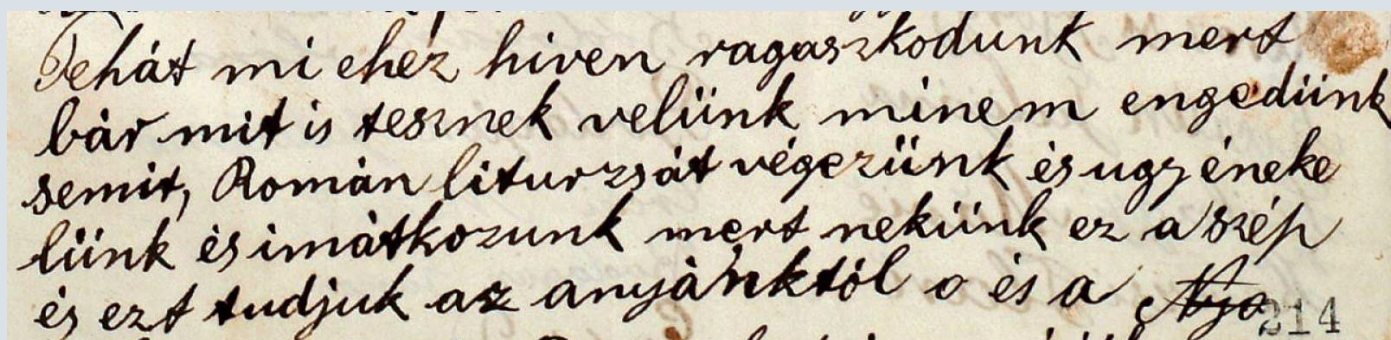
„...mert nekünk ez a szép, és ezt tudjuk az anyáinktól!” – érvelnek a román liturgia mellett.

Az árukapcsolásban érintett román egyházközségek és püspökeik hevesen tiltakoztak az átsorolás ellen, amit igazságtalannak tartottak. Úgy érezték, hogy a magyar állam rárontott közösségeikre, és meg akarja fosztani őket attól, amit mindennél fontosabbnak tartottak: a román identitásuktól. Lehet azzal érvelni, hogy az érintett román közösségek némelyike még a tiltakozó levelét sem tudta megírni románul, sőt az egyik parókia hívei még külön fel is szólították a főpásztorukat, hogy mindegyikük magyarul válaszoljon nekik, mert nem értenek románul. Ragaszkodnak a román liturgiához, de nem értik és nem használják a román nyelvet. Ma már nehezen értjük ezt a

Cuique suum tribuere – megadni mindenkinek azt, ami jár. Az ősi igazság most a román görögkatolikusok vonatkozásában szenvedett csorbát.

A román görögkatolikus közösségek jogos felháborodását kihasználták a román szélsőséges politikai erők is, sőt a debreceni bombamerénylet villanásában a háborúra készülő Oroszország titkosszolgálatát is megpillantathatjuk. Ekkor már annyira elmérgesedett a román-magyar viszony, hogy a merénylet megrendelői arra számítottak, a debreceni robbanás a magyarországi románok fegyveres felkelésének jele lesz.

Ettől kezdve a Hajdúdorogi Egyházmegye külföldön és idehaza is sokak számára a nemzetségekre rárontó magyar államot jelképezte. Ezért került be a román hadüzenet okai közé is. De a „politisches Bistum” (vagyis: csupán politikai okokból létrehozott egyházmegye) bélyege még hosszú időn át kísérte a Hajdúdorogi Egyházmegye történetét. Amikor 1919-ben a román hadsereg megszállta Kelet-Magyarországot, azonnal megindult a harc a Hajdúdorogi Egyházmegye felszámolásáért. „Most kell megadni neki a kegyelemdöfést” – írta az egyik román szélsőséges a Szentszéknek. A Szentszék azonban nem volt partner a leszámolásban.

A trianoni békediktátum századik évfordulóján arra az igazságtalanságra emlékezünk, ami a magyar nemzettel történt. Teljes joggal nevezzük a békét igazságtalannak, mert az új ha-

tárokat a valós etnikai viszonyokat figyelmen kívül hagyva húzták meg. Annyira elevenen él a magyar társadalomban a trianoni igazságtalanság, hogy száz évvel az esemény után is a magyarok 84 százaléka ért egyet azzal az állítással, hogy „az a magyar, akinek Trianon fáj”. A trianoni igazságtalan béke súlyos következményei, milliók szenvedése, az ország erőforrásainak elvesztése, történelmi értékek és kulturális kincsek elvesztése ma is fájdalommal tölti el a magyarságukat fontos értéknek tartó honfitársaink lelkét.

Nagy hibát követnénk el azonban, ha a megemlékezés csak a gyászról és a fájdalomról szólna. Meg kell látnunk az eseményekben a tanulságokat s egyúttal azt is, mi az, aminek nem szabad megisméltódnie, hogy a „nagyobb baj” ne köszöntsen újra ránk. A Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttékor a döntéshozók egy

régi igazságtalanságot akartak megszüntetni, de ezt úgy tették, hogy egy új igazságtalanságot követtek el, ami aztán más kisebb-nagyobb igazságtalanságokkal együtt néhány éven belül egy minden korábnál súlyosabb igazságtalansághoz vezetett.

**Cuique suum tribuere
– megadni mindenkinek azt, ami jár.**

Ez az alapelv képes jól működtetni két ember kapcsolatát, erősíteni a családi köteleket, megbékéltetni egymással népeket és nemzeteket. És ennek az alapelvnek az elfeledése vezet – időnként történelmi léptékű és mértékű – igazságtalanságokhoz és szenvedésekhez.

Tanuljuk meg becsülni a Cuique suum igazságát, és hagyjuk érvényesülni az élet minden területén!

Reményik Sándor: Sóhaj a mindenségért

Vasárnap. Harangszó.
Egy asszony elmegy
Mellettem. A harangszóra megáll.
Összeteszi kezét, fohászodik
Az utcán elmenőben: „Uram Jézus
A rosszakon is könyörülj!” –
A rosszakon is könyörülj:
Ennyi egy-vers-soros imája.
Az asszony kendős, falusi
És amint mond, magának mondja,
S a láthatatlan csillagoknak.
Már megy tovább.
Mi fakasztotta
E furcsa, percnyi, falusi imát
Itt, a városban, közelemben?

Igen, épp az én közelemben –
S miért, hogy elfeledni nem tudom,
S gondolkodok rá újuló gondolattal,
Újuló kinnal s enyhüléssel?
Mi fakasztotta e furcsa imát?
Mint egy könnycsepp, mint egy villámcsapás,
Mint morajló s meginduló föld,

Mint megnyíló föld a lábam alatt:
Olyan volt.
Mi fakasztotta: részvét, büntudat,
Az utcán, harangszóra, éppen ott?
Sejthette-e, hogy az egész
Lángbaborult
Mindenségért imádkozott??!

